МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
(повна назва підрозділу)

КАФЕДРА ІСТОРІЇ
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор із науково-педагогічної роботи
_____ Сергій Слободян

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Міграційні процеси в Україні: теорія, історія, сучасність

Migration processes in Ukraine: theory, history, modernity

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

тип дисципліни вибіркова

мова викладання українська

Миколаїв – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Міграційні процеси в Україні: теорія, історія, сучасність» скерована на підготовку фахівців усіх галузей знань усіх спеціальностей.

«3» жовтня 2025 р. 15 с.

Розробник: *Хрящевська Людмила Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії.*

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни «Міграційні процеси в Україні: теорія, історія, сучасність» розглянуто на засіданні кафедри історії
Протокол № 4 від «7» жовтня 2025 р.

Завідувач кафедри *Надія Рижева*

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни «Міграційні процеси в Україні: теорія, історія, сучасність» розглянуто Науково-методичною комісією Навчально-наукового педагогічного інституту імені В.О. Сухомлинського
Протокол № 1 від «14» жовтня 2025 р.

Голова *Людмила Хрящевська*

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни «Міграційні процеси в Україні: теорія, історія, сучасність» погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу *Андрій Лабарткава*

Робочу програму навчальної дисципліни «Міграційні процеси в Україні: теорія, історія, сучасність» затверджено Навчально-методичною радою НУК
Протокол № 8 від «29» жовтня 2025 р.

Голова НМР НУК *Сергій Слободян*

© НУК, 2025
© Хрящевська Л.М., 2025

ЗМІСТ

Вступ 4
1. Опис навчальної дисципліни 5
2. Мета вивчення навчальної дисципліни 6
3. Передумови для вивчення дисципліни 6
4. Очікувані результати навчання 6
5. Програма навчальної дисципліни 6
6. Методи навчання. Засоби діагностики результатів навчання та методів їхнього демонстрування 9
7. Форми поточного та підсумкового контролю 10
8. Критерії оцінювання результатів навчання 13
9. Засоби навчання…. 14
10. Рекомендовані джерела інформації 14

ВСТУП

Анотація: Міграція є визначальним проявом процесу глобалізації, має об'єктивний характер і навряд чи може бути зупинена, принаймні в демократичний спосіб. Імовірно, чим далі, тим більше масштаби міграції зростатимуть, зокрема завдяки тому, що активне й мобільне населення упродовж життя декілька разів змінюватиме місце проживання, включно з країною (контингентом). Цьому сприятимуть четверта промислова революція і пов'язана з нею цифровізація економіки, розвиток транснаціональних корпорацій, розміщення значної частини виробництв у інших країнах (регіонах), ніж місце реєстрації головного офісу, спрощення (скасування) процедур перетину кордонів у поєднанні із суто демографічними процесами – стрімким старінням населення загалом і робочої сили економічно розвинених країн. Головною складовою міграцій у сучасному світі є переселення через економічні чинники, передусім тимчасові переміщення з метою отримання більших заробітків. У таких міграціях вирішальну роль відіграє співвідношення якості життя у країнах (регіонах) походження (проживання) і країнах (регіонах) спрямування мігрантів. На жаль, достатньо масштабними є і вимушені переселення, викликані конфліктами, війнами, техногенними та екологічними катастрофами

Ключові слова: міграція, нація, населення, причина, переміщення, конфлікт, переселення.

Summary: Migration is a defining manifestation of the globalization process, is objective and can hardly be stopped, at least in a democratic way. It is likely that the further, the more migration will increase, in particular due to the fact that the active and mobile population will change their place of residence several times, including the country (contingent). This will be facilitated by the fourth industrial revolution and related digitalization of the economy, the development of transnational corporations, the placement of a large part of production in other countries (regions) than the place of registration of the head office, simplification (cancellation) of border crossing procedures in combination with purely demographic processes. The aging of the population as a whole and the labor force of economically developed countries. The main component of migration in the modern world is the relocation due to economic factors, especially temporary movements for the purpose of receiving greater wages. In such migrations, the correlation between the quality of life in countries (regions) of origin (residence) and countries (regions) of migrants is a decisive role. Unfortunately, there are also large -scale resettlements caused by conflicts, wars, man -made and environmental disasters

Key words: migration, nation, population, cause, movement, conflict, resettlement.

.

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 5</td><td rowspan="3">Усі галузі зань</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 5</td><td>3-й</td><td>3-й</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Електронний адрес РПНД на сайті Університету

Індивідуальне науково-дослідне завдання
–

Загальна кількість годин – 150</td><td rowspan="8">Усі спеціальності</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>5-й</td><td>5-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекцій</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>10 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>30 год.</td><td>6 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td><td>0 год.</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 4;

самостійної роботи студента – 6</td><td rowspan="6">Освітній рівень:
перший (бакалаврський)</td><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>100 год.</td><td>134 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання: 0 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма контролю: усна</td></tr>
</table>

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Міграційні процеси: теорія, історія, сучасність» полягає у вивчення та засвоєння основних засад міграційної політики у світовому та національному вимірах. Курс покликаний забезпечити всебічне вивчення основних аспектів міграційної політики (соціально-економічного, історико-демографічного, етнокультурного, правового) крізь призму політології з використанням світового та вітчизняного практично-прикладного досвіду сучасного регулювання міграційних процесів.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумов для вивчення дисципліни немає.

4. Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни не передбачає формування та розвиток у студентів програмних результатів навчання через належність дисципліни до категорії вибіркових. Під час опанування матеріалами курсу студенти матимуть можливість оволодіти такими компетенціями: 1) виявлення особливостей міграційних процесів в сучасному політичному світі; 2) розкриття та аналіз тенденцій взаємозумовленості міграційної і політичної динаміки, визначення особливого місця й ролі міграційного чинника в політичному житті; 3)аналіз світової політичної практики і дослідження правових механізмів регулювання глобальних і регіональних міграційних процесів та політико-правових інструментів керування міграційними процесами на національному рівні.

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Міграційні процеси в Україні

Змістовий модуль 1. Міграційна політика в Україні

Тема 1. Міграції як соціальний процес

1. Міграції як соціальний процес.
2. Становлення та розвиток міграційного права в Україні.
3. Поняття, предмет, метод та завдання міграційного права.
4. Принципи та функції міграційного права.
5. Суб’єкти міграційного права.
6. Джерела міграційного права.
7. Основні нормативно-правові акти міграційного законодавства Європейського Союзу

Література [1], стор. 17–59; [4], стор. 57.

Тема 2. Теоретичні засади міграції

1. Державна міграційна політика України.
2. Міграційні процеси в Україні: поняття, сутність, перспективи розвитку.
3. Основні чинники міграції.
4. Класифікація міграцій.
5. Свобода пересування та вибір місця проживання за законодавством України.
6. Правове регулювання міграційного обліку.

Література [6], стор. 5–14; [8], стор. 11–26.

Тема 3. Іноземці в Україні: загальна характеристика та правовий статус

1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства
2. Поняття «біженець» та особливості його правового статусу
3. Статус та категорії осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту

4. Правове положення нелегальних мігрантів
Література [8], стор. 32–44.

Тема 4. Протидія нелегальній міграції
1. Поняття та види нелегальної міграції
2. Ознаки нелегального мігранта
3. Поняття та зміст механізму протидії нелегальній міграції
4. Суб'єкти протидії нелегальній міграції: поняття та види
5. Торгівля людьми, як прояв нелегальної міграції
6. Досвід Європейського Союзу і США в протидії нелегальній міграції
Література [4], стор. 57; [7].

Змістовий модуль 2. Інститут імміграції в міграційній політиці Україні
Тема 1. Діяльність органів державної влади щодо реалізації міграційної політики
1. Державна міграційна служба України та її правовий статус
2. Діяльність Державної прикордонної служби України у сфері міграції
3. Діяльність Національної поліції у сфері міграції
4. Інші органи виконавчої влади, задіяні до міграційної політики
Література [3], стор. 54–95; [5], стор. 137–164.

Тема 2. Інститут еміграції в міграційній політиці України
1. Поняття та зміст еміграції. Причини та види еміграції
2. Документи, що посвідчують особу та дають їй право на перетин державного кордону
3. Загальна характеристика віз, їх категорії та види
Література [2], стор. 119–132.

Тема 3. Нормативно-правовий статус іммігранта
1. Нормативно-правовий статус іммігранта
2. Імміграція, порядок в'їзду та виїзду іммігрантів в Україну, видворення за межі України
3. Квота імміграції в Україну
4. Строки перебування іноземців в Україні.
Література [3], стор. 137–215; [4], стор. 68–92.

Тема 4. Юридична відповідальність у сфері міграції
1. Поняття та види юридичної відповідальності у міграційній сфері
2. Адміністративне правопорушення в міграційній сфері, його ознаки та склад
3. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення за проступки у сфері міграції
4. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері міграційних правил
5. Юридична відповідальність посадових і службових осіб органів виконавчої влади, які задіяні у сфері міграції
6. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства у сфері міграції
Література [1], стор. 217–239; [2], стор. 34–43.

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лек	пр	лаб	с.р.		лек	пр	лаб	с.р.
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**
Модуль 1. Міграційні процеси в Україні										
Змістовий модуль 1. Міграційна політика в Україні										
Тема 1. Міграції як соціальний процес	21	4	4	–	13	19	2		–	17
Тема 2. Теоретичні засади міграції	18	2	4	–	12	19		2	–	17
Тема 3. Іноземці в Україні: загальна характеристика та правовий статус	18	2	4	–	12	19	2	–	–	17
Тема 4. Протидія нелегальній міграції	18	2	4	–	12	18	2	–		16
Разом за змістовим модулем 1	75	10	16	–	49	75	6	2		67
Усього годин	75	10	16	–	49	75	6	2	–	67
Змістовий модуль 2. Інститут імміграції в міграційній політиці Україні										
Тема 1. Діяльність органів державної влади щодо реалізації міграційної політики	23	4	4	–	15	19		2	–	17
Тема 2. Інститут еміграції в міграційній політиці України	16	2	2	–	12	19	2	–	–	17
Тема 3. Нормативно-правовий статус іммігранта	18	2	4	–	12	19		2	–	17
Тема 4. Юридична відповідальність у сфері міграції	18	2	4	–	12	18	2	–	–	16
Разом за змістовим модулем 2	75	10	14	–	51	75	4	4	–	67
Усього годин	75	10	14		51	75	4	4	–	67
Разом за курсом	150	20	30	0	100	150	10	6	0	134

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Міграції як соціальний процес	4	0
2	Теоретичні засади міграції	4	2
3	Іноземці в Україні: загальна характеристика та правовий статус	4	0
4	Протидія нелегальній міграції	4	0
5	Діяльність органів державної влади щодо реалізації міграційної політики	4	2
6	Інститут еміграції в міграційній політиці України	2	0
7	Нормативно-правовий статус іммігранта	4	2
8	Юридична відповідальність у сфері міграції	4	0
	Разом	30	6

Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

- підготовка до семінарських занять – ***2-4 год. / 1 заняття***;
- написання рефератів – ***15 год. / 1 роботу;***
- підготовка до контрольних заходів – ***15 год. / 1 захід***
- підготовка проектних завдань - ***3–5 год. / 1 проєкт.***

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до практичних робіт	30	6
2	Реферат	15	15
3	Підготовка до контрольних заходів	15	15
4.	Виконання проєктних (самостійних) завдань*	40	98
	Разом	100	134

6. Методи навчання. Засоби діагностики результатів навчання та методів їхнього демонстрування

Методи навчання:

1) на лекційних заняттях:
   – лекція;
   – пояснення;
   – дискусія;
   – диспут;
   – ілюстрування;
   – демонстрація;

– відеометод;
– майстер-клас

2) на семінарських заняттях:
– практична робота;
– фронтальне опитування;
– частково-пошуковий метод;
– спостереження.
–

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- усні відповіді (семінарські заняття);
- проєктні (самостійні) роботи;
- контрольна робота;
- реферати.

7. Форми поточного та підсумкового контролю

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету.

Підсумкова оцінка навчального курсу містить оцінки з поточного контролю та оцінки підсумкового контролю. В кожного компонента своя частка в загальній системі оцінок, де студент може набрати від 60 балів до 100 балів. Під компонентом проміжних оцінок розуміються поточні оцінки протягом семестру.

Підсумкова оцінка навчального курсу є сумою проміжних оцінок (усна відповідь, проектні (самостійні роботи), реферат, контрольна робота (максимально 85 балів) й оцінки за контрольну роботу (максимально 15 балів).

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних і проєктних самостійних робіт, а також презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Зарахування кредитів навчального курсу можливо тільки лише досягнення результатів, запланованих РПНД, що виражається в одній із позитивних оцінок, передбачених чинним законодавством.

7. Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їхнє оцінювання

Усні відповіді на семінарських заняттях	**Критерії оцінювання**
2	Відповідь правильна, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення, містить аргументовані висновки з доречним ілюстративним матеріалом, може підкріплюватися коректними цитуваннями думок / поглядів учених.
1,5	Відповідь в цілому правильна, доволі повна, логічна; допущені несуттєві помилки та неточності у викладенні матеріалу.
1	Відповідь частково правильна, містить неточності, недостатньо обґрунтована з використанням неправильної / некоректної термінології.
0,5	Відповідь частково правильна, містить неточності, проте не містить жодних аргументів та ілюстративного матеріалу.
0	Студент не дає відповіді чи його відповідь містить значну кількість суттєвих помилок, не обґрунтована.

	Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 30 балів (15 відповідей по 2 бали ДФН, 3 відповіді по 2 бали ЗФН).

Самостійна (проєктна) робота	**Критерії оцінювання**
3	Студент правильно виконує завдання в установлений термін, презентує аналітику різних наукових джерел, підбирає доречний ілюстративний матеріал, здійснює коректні та доцільні цитування, а також грамотно проводить експеримент і на високому рівні здійснює обробку його результатів.
2,5	Студент правильно виконує завдання в установлений термін, презентує аналітику різних наукових джерел, допускається незначних помилок у добірці ілюстративного матеріалу, здійснює коректні та доцільні цитування, в експериментальних роботах містяться незначні недоліки в обробці їхніх результатів.
2	Студент виконує роботу з порушенням установленого часу для цього виду роботи; дає в цілому правильну відповідь, але поверхнево чи з певними неточностями, подає недоцільні цитування та недоречні ілюстрації, а також виконує експериментальні роботи не на різнотипних мовленнєвих матеріалах та з недостатньою кількістю респондентів.
1,5	Студент виконує роботу з порушенням установленого часу для цього виду роботи; дає в цілому правильну відповідь, але не презентує аналітику різних наукових джерел, не підбирає доречний ілюстративний матеріал, не наводить коректні та доцільні цитування, проводить експерименти, проте не презентує обробку його результатів та не демонструє вміння робити висновки.
1	Студент виконує роботу з методичної допомоги викладача на кожному етапі проведення експериментів.
0	Студент не виконує роботи.
	Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 45 балів (15 робіт по 3 бали ДФН, 8 робіт по 3 бали ЗФН).

Реферат	**Критерії оцінювання**
15	Реферат має обсяг 15 або більше друкованих (рукописних) сторінок; проблема, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії.
10	Реферат має обсяг 10 сторінок; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки.
5	Обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки.
0	Тема реферату нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел, і він подається не за сучасними правилами.
	Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 15 балів (1 реферат по 15 балів ДФН, ЗФН).

Контрольна робота	Критерії оцінювання
ДФН 10 ЗФН 55-45	Робота виконана без змістових помилок (завдання I, II та III рівнів складності), містить точні відповіді на питання теоретичного характеру, правильно ідентифікує технологію і правильно виявляє брехню в тексті. Бал знижується в разі наявності орфографічних та пунктуаційних помилок.
ДФН 9-7 ЗФН 44-30	Робота представлена з повними та правильними відповідями всіх рівнів складності, студент правильно ідентифікує технологію профайлінгу і правильно структурує хід виявлення брехні в тексті, проте допускається помилок шляхом упущення кількох відповідних маркерів. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
ДФН 6-5 ЗФН 29-15	Робота виконана з огріхами в описі технології профайлінгу, проте безпомилково виконано завдання I та II рівнів складності. В такій роботі завдання щодо детекції брехні в тексті виконано неправильно. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
ДФН 4-3 ЗФН 14-6	Робота виконана з неточностями у формулюванні дефініцій термінів (II рівень складності) та значними огріхами в описі технології профайлінгу (III рівень складності). Завдання щодо детекції брехні тексті виконано неправильно або не виконано взагалі. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
ДФН 3–1 ЗФН 5-1	Робота містить значну кількість помилок у завданнях усіх рівнів складності або незначну кількість помилок у завданнях I та II рівнів складності та відсутності виконання завдань III рівня. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
0	Робота не виконувалася.
	Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 55 балів (1 контрольна робота по 10 балів для ДФН, 55 балів для ЗФН)

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Практичні заняття	15х2 бали = 30 балів	3х2 бали = 6 балів
Самостійна (проєктна) робота	15х3 бали = 45 балів	8х3 бали = 24 балів
Реферат	1х15 балів = 15 балів	1х15 балів = 15 балів
Контрольна (письмова) робота	1х10 балів= 10 балів	1х55 балів = 55 балів
Всього	**100**	**100**

8. Критерії оцінювання результатів навчання

		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
ЗМ 1	Т1	Відповідь на семінарському занятті	4		
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
	Т2	Відповідь на семінарському занятті	4	Відповідь на семінарському занятті	2
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
	Т3	Відповідь на семінарському занятті	4		
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
	Т4	Відповідь на семінарському занятті	4		
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
ЗМ 2	Т1	Відповідь на семінарському занятті	4	Відповідь на семінарському занятті	2
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
	Т2	Відповідь на семінарському занятті	2		
		Самостійна (проєктна) робота	3	Самостійна (проєктна) робота	3
		Реферат	15	Реферат	15
	Т3	Відповідь на семінарському занятті	4	Відповідь на семінарському занятті	2
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
	Т4	Відповідь на семінарському занятті	4		
		Самостійна (проєктна) робота	6	Самостійна (проєктна) робота	3
Контрольна робота			10	Контрольна робота	55
Підсумковий контроль		Залік		Залік	

Сума		100		100

9. Засоби навчання

Наочним матеріалом для лекційних занять послужать передусім мультимедійні засоби (комп'ютерні презентації); відеоматеріали (навчальні кінофільми, а також інтерв'ю, виступи тощо як фактографічний матеріал).

На практичних заняттях прислужиться бібліотечних фонд Університету та електронні репозитарії світу.

Під час виконання завдань самостійної роботи доцільним стане використання бібліотечного фонду та енциклопедій, словників, довідників.

10. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь /Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2023. 396 с.
2. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст і українські реалії: монографія. К.: НІСД, 2018. – С. 398.
3. Україна: шлях до консолідації суспільства: національна доповідь / Ред. кол.: С.І. Пирожков, Ю.П. Богуцький, Е.М. Лібанова, О.М. Майборода та ін.; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. К.: НАН України, 2017. 336 с.
4. Пробоїв О.А., Білецька І.М. Україна в контексті глобальних міграційних процесів //Економіка та суспільство. Випуск 10, Мукачівський державний університет, 2017. С. 157.
5. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь /Ред. кол.: С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Ю.Ж. Шайгородський та ін.; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. К.: НАН України, 2016. С. 136.
6. Безуглий П.Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів // Політичне життя. 2018. № 1. С. 5-14 (9).
7. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень. К.: Державна служба статистики України, 2017 [Електронний ресурс].

Режим доступу: ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017_w.zip

8. Лібанова Е.М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки //Демографія та соціальна економіка, 2018, 2(33): 11-26.

Допоміжна література

1. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова та ін. / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. – К.; Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. — С. 79.
2. Перехід на ринок праці молоді України: результати міжнародного дослідження «School-to-work transition surveys» в Україні у 2013 та 2015 роках / Елла Лібанова, Олександр Цимбал, Олег Ярош та Лариса Лісогор ; Міжнародне бюро праці. – Женева : МОП, 2016. (Work4Youth publication series ; No. 41, ISSN: 2309-6780 ; 2309-6799 (web pdf))
3. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010-2017 роках. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpED_u.html

4. Економічна активність населення України 2014. Статистичний збірник. – К: Державна служба статистики України, 2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/zb/07/zb_ean_2014.zip; Економічна активність населення України 2017, 2018. Статистичний збірник. – К: Державна служба статистики України, 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу:http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_EAN_2017.pdf

5. Тотальна криза робочих рук: польський ринок праці потребує українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://svitua.com.ua/news/201702/2506-totalna-kryza-robochyh-ruk-polskyy-rynok-praci-potrebuye

Інформаційні ресурси в інтернет

http://users.kpi.kharkov.ua
http://www.library.edu-ua.net
http://www.ukr-orthodox.rv.ua